

Аннотация. Сформирован организационно-экономический механизм обеспечения конкурентоспособности предприятий железнодорожного транспорта. Рассмотрены составляющие и факторы формирования конкурентного потенциала предприятий железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: конкурентоспособность, конкурентный потенциал, железнодорожный транспорт, организационно-экономический механизм

Summary. The organizational-economic mechanism of providing of competitiveness of enterprises of railway transport is formed. Constituents and factors of forming of competition potential of enterprises of railway transport are considered.

Keywords: competitiveness, competition potential, railway transport, organizational-economic mechanism

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Єлагін Ю.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 005.336.4:005.52

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*Коюда В.О., к.е.н., професор,
Воліков В.В., начальник НДС (ХНЕУ)*

Узагальнені та систематизовані підходи щодо оцінки інтелектуального потенціалу (ІП) підприємства і запропоновані групи показників за складовими: людський, структурний й споживчий капітали та послідовність формування цих груп показників щодо оцінки ІП як ресурсу інтелектуального капіталу.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал (ІП), інтелектуальний капітал, людський капітал, структурний капітал, споживчий капітали, оцінка ІП підприємства.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими чи практичними завданнями.

Сьогодні світова економіка розвивається на основі високорозвиненого інтелекту. Наявність творчих здобутків, нових знань, технологій, ноу-хау та інших інноваційних розробок є визначальним при виборі перспектив та напрямів розвитку суб'єкту господарювання і це потребує ефективного використання власного інтелектуального потенціалу підприємства. Оцінка ефективності використання інтелектуального потенціалу кожного суб'єкту повинна базуватися на основі

системі показників та відповідному методичному підході.

Оновлення, накопичення та розвиток інтелектуального капіталу підприємства безпосередньо пов'язано із використанням його інтелектуального потенціалу. Тому виникає нагальна потреба – це обґрунтований відбір показників для оцінки ефективності використання інтелектуального потенціалу з урахуванням специфіки і особливостей кожного окремого підприємства та впливу факторів зовнішнього й внутрішнього характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій довів, що значну увагу по вирішенню проблем оцінки інтелектуального капіталу, з урахуванням світового досвіду [1-7], досліджених точок зору в своїх роботах приділяють провідні українські вчені та фахівці: О. Бутнік-Сіверський [8], Н. Гавкалова [9], І. Мойсеєнко [10], П. Цибульов [11] та інші [12-15].

Разом з тим слід відмітити про певні упущення у цій сфері, а саме про недостатність належної уваги до інтелектуальному потенціалу (ІП) як до ресурсу інтелектуального капіталу та відсутність загальноновизнаної методики оцінки ІП конкретного підприємства з урахуванням впливу макро- мезо- та мікрорівня.

Мета дослідження – це обґрунтований відбір системи показників для оцінки інтелектуального потенціалу підприємства, що буде сприяти більш ефективному його використанню на основі отриманих результатів.

Викладання основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Індустріальний тип виробництва (друга половина ХХ ст.) почав уповільнювати соціально-економічний розвиток підприємств США, Європи, Японії та інших розвинених країн світу. В умовах обмеженості ресурсної бази вирішальним фактором розвитку стає саме інтелектуальний капітал, який забезпечує підприємство новими сучасними ресурсозберігаючими технологіями виробництва продукції (товарів, послуг) для задоволення мінливих потреб споживачів [5-8; 11]. Інтелектуальний потенціал підприємства є найважливішим джерелом (ресурсом) для розвитку інтелектуального капіталу і це потребує об'єктивної його оцінки та обліку з використанням сучасних науково-методичних підходів.

Визначення ринкової вартості суб'єкту господарювання, яка вміщує оцінку власного інтелектуального потенціалу і є основою для розробки стратегії на основі ефективного використання інтелектуального потенціалу як ресурсу інтелектуального капіталу та підвищення конкурентоспроможності продукції й підприємства в цілому.

Дослідження робіт [1-15] у сфері оцінки інтелектуального капіталу, інтелектуального потенціалу та інтелектуальної власності надали можливість відокремити основні показники, які пропонуються для використання при оцінці інтелектуального потенціалу підприємства. Вибір показників було зроблено на основі теоретико-методологічному підході, а саме: від часткового (з урахування специфіки й особливостей підприємства) до загального.

Часткове в оцінці інтелектуального потенціалу підприємства розкривається на основі

використання системи показників, яка відображає сукупність властивостей трьох його основних складових (людського, структурного та споживчого капіталів) для подальшого їх використання щодо розрахунку узагальнюючих показників за цими складовими. Це стане базою щодо оцінки інтелектуального потенціалу підприємства на основі розрахунку інтегрального показника.

Суттєвий вплив на оцінку інтелектуального потенціалу (ІП) мають фактори внутрішнього й зовнішнього середовища підприємства щодо формування, функціонування та розвитку ІП. Врахування спектру особливостей щодо властивостей (характеристик) інтелектуального потенціалу надають можливість провести його об'єктивну оцінку на основі системи кількісних і якісних показників. На вітчизняних підприємствах оцінка його інтелектуального капіталу (і інтелектуального потенціалу як складової ІК) в повному обсязі здійснюється як правило перед продажем.

Для економічної діагностики інтелектуального капіталу (ІК) підприємства на основі факторів (показників), що впливають на основні його складові (ІК) автором [13 та інш.] пропонуються такі групи показників: людський, технологічний та ринковий капітал. Сутність цих складових полягає у наступному:

- людський капітал – це рівень кваліфікації, професійних навичок, креативність співробітників, частка працівників, які займаються самонавчанням тощо;

- технологічний капітал – це показник впровадження нової або удосконаленої продукції, розвиненість наукової інфраструктури, інноваційну культуру, організаційні структури та механізми, стандарти підприємства тощо;

- споживчий капітал – це продаж власних або використання у своїй діяльності ліцензій на інтелектуальну власність партнерів, результативність взаємодії зі споживачами тощо.

На нашу думку, ця система факторів (показників) не в повній мірі враховує вплив основних показників на інтелектуальний капітал підприємства. І на основі цього методичного підходу нами пропонується саме для оцінки інтелектуального потенціалу суб'єкту господарювання (як ресурсу інтелектуального капіталу) такі складові: людський, структурний та споживчий капітал і це є відповідною умовою для ефективного управління інтелектуального капіталу підприємства.

На основі проведених досліджень [1-15] нами було відокремлено основні фактори, що впливають безпосередньо на формування, функціонування та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства і представлені на рис. 1.

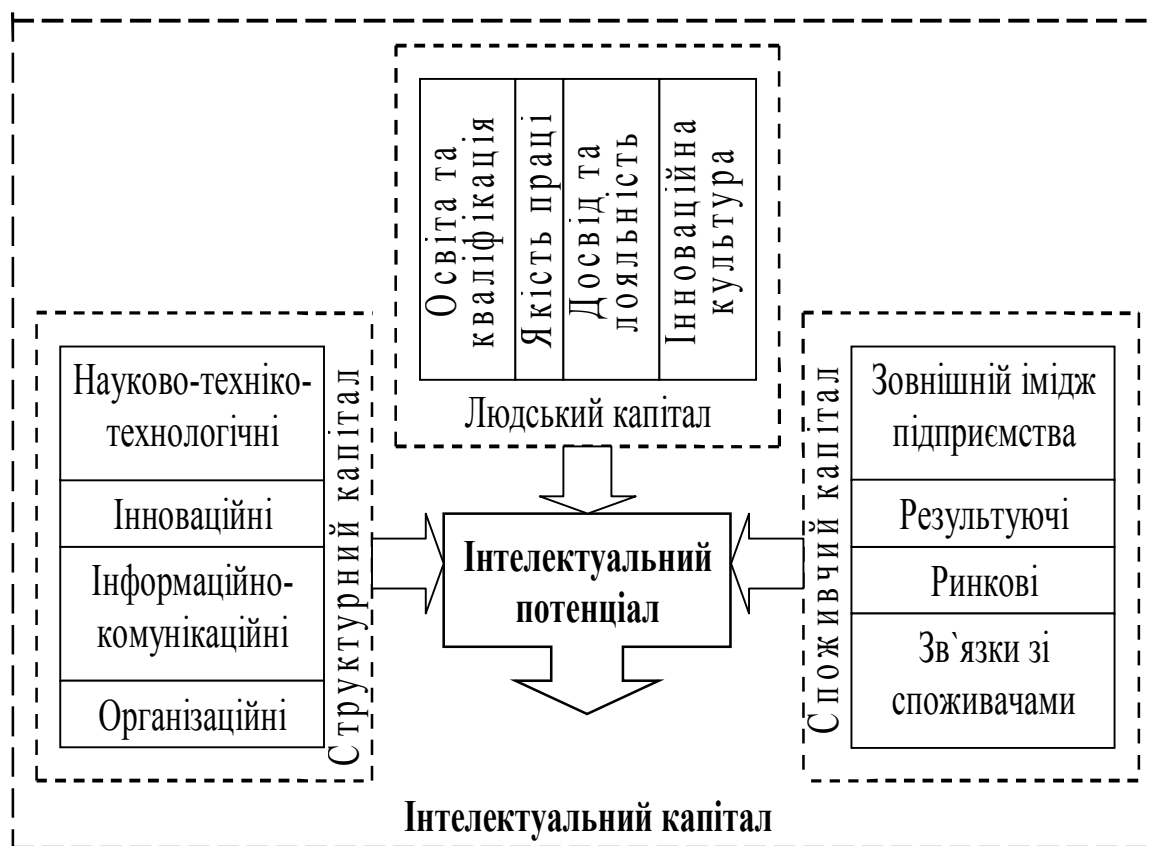


Рисунок 1 - Основні фактори, що впливають на формування ІП як ресурсу інтелектуального капіталу підприємства

На основі аналізу та дослідження показників у роботах [1-15] із оцінки ІК, ІП та інтелектуальної власності сучасними фахівцями, нами обгрунтовані групи показників для використання оцінки доцільності інтелектуального потенціалу підприємства. Цей процес обгрунтування досить складний і вміщує потенційну можливість систематизації та узагальнення щодо теоретичних положень, рекомендацій та пропозицій фахівців, вчених, світовий і досвід розвинених країн й власні напрацювання, проведені дослідження, законодавчо-нормативну базу тощо. На підставі зазначеного вище була розроблена послідовність формування групи показників для проведення оцінки інтелектуального потенціалу підприємства. Для наочного уявлення про зазначену послідовність вона наведена на рис. 2.

Виявлення основних факторів впливу на інтелектуальний потенціал підприємства за складовими (1-й етап) ґрунтується на результатах дослідження авторів [1-15 та інш.].

На основі аналізу інформаційних джерел й узагальнених точок зору фахівців та наявності потенційної можливості використання статистичних даних були визначені групи

показників (2 етап), які характеризують формування, використання й розвиток ІП підприємства за складовими.

Третій етап – це аналіз та корегування показників, які безпосередньо чи опосередковано пов'язані з процесом формування, функціонування та перспективним розвитком ІП як ресурсу інтелектуального капіталу підприємства. Виокремлені показники за складовими (людський, структурний, споживчий капітали) з урахуванням визначеної мети (проведення оцінки інтелектуального потенціалу підприємства) потребують уточнення щодо взаємовпливу, взаємозв'язку тощо.

На основі попереднього етапу (3-й етап) формується система показників для проведення оцінки людського, структурного та споживчого капіталів за частковими показниками на четвертому етапі.

Групування показників на універсальні та спеціальні здійснюється на п'ятому етапі після формування системи показників з урахуванням специфіки, особливостей кожного окремого підприємства.

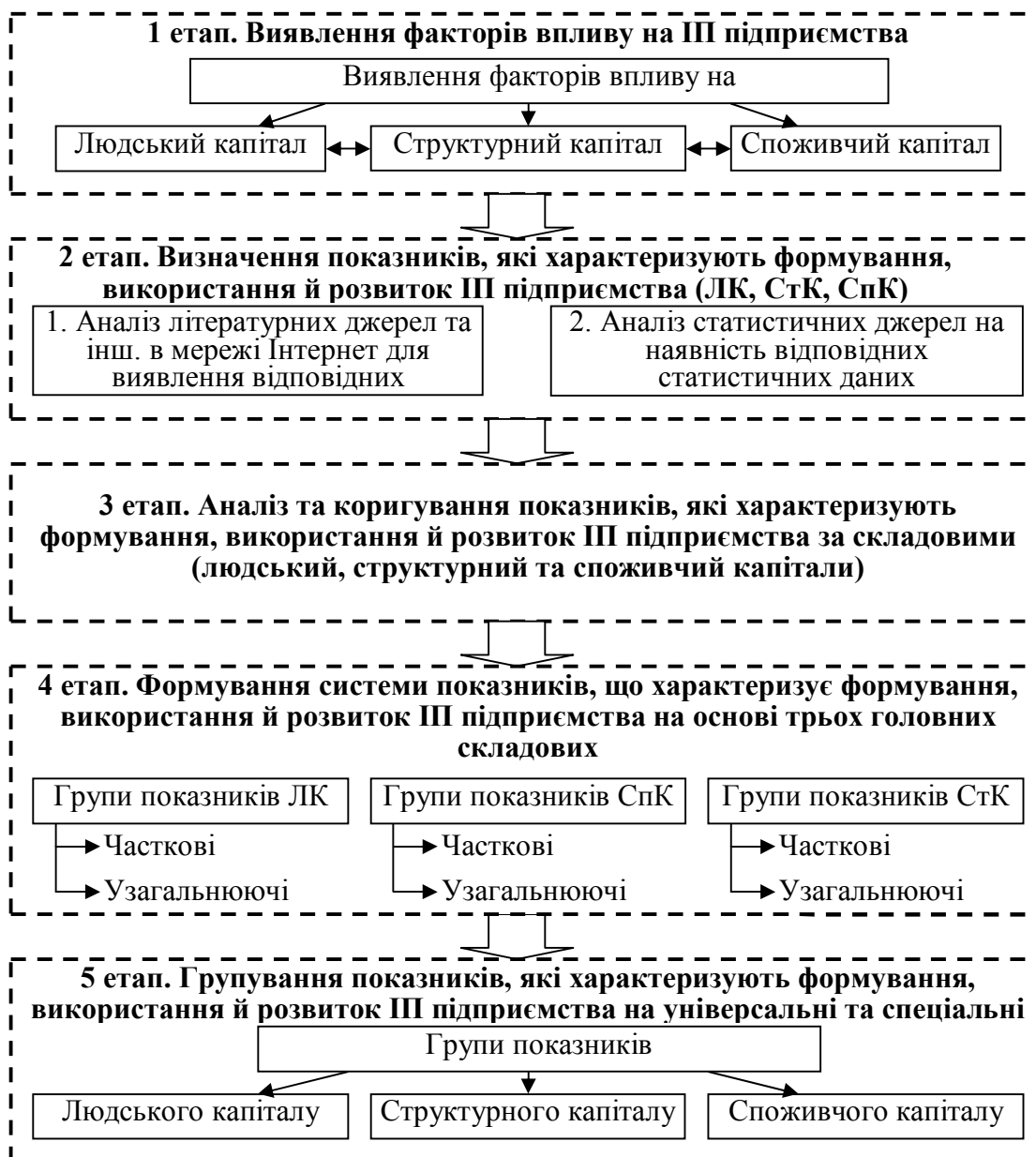


Рисунок 2 - Послідовність формування груп показників для оцінки ІІ підприємства

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Обґрунтована послідовність формування груп показників для оцінки інтелектуального потенціалу підприємства за складовими (людський, структурний та споживчий капітали) є підґрунтям для розробки методичного підходу до проведення цієї оцінки і це є наступним етапом даного дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейчиков А.О. Аналіз інтелектуальних ресурсів компанії та методів їх вимірювання [Текст] / Андрейчиков А.О. // «Вісник Міжнародного слов'янського університету». Серія «Технічні науки». - №1, - 2008. - Т. XI. - 67 с. // <http://scip.org.ua/>
2. Бендиков М. Интеллектуальный капитал развивающейся фирмы : проблемы идентификации и измерения [Текст] / Бендиков М., Джамай Е. // <http://www.cfn.ru/press/management/2001-4/01.shtml>

3. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал [Текст] / Пер. с англ. под ред. Л.Н. Ковалик - СПб: Питер, 2001. - 288с.
4. Евенко В.В. Интеллектуальный потенциал промышленного предприятия и способ его измерения [Текст] / Евенко В.В., Ерохин Д.В., Зайцева Я.В. // http://science-bsea.narod.ru/2006/ekonom_2006/evenko_intllekt.htm
5. Елин А.В. От интеллектуального потенциала к интеллектуальному капиталу предприятия [Текст] / Елин А.В., Елина И.Е. // <http://www.library.ru/help/guest.php?Search=TopicID%3D43771&TopicNum=43771>
6. Ступнікер Г.Л. Интеллектуальный капитал как основа развития вітчизняних промислових підприємств [Текст] / Г.Л. Ступнікер // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. - Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. - № 12. - С. 40-43.
7. Интеллектуальная собственность и проблемы ее коммерциализации : монография [Текст] / Г.И. Олехнович. - 2-ое изд., пере раб. - Минск : Амалфея, 2005. - 128 с.
8. Мойсеенко І.П. Управление интеллектуальным потенциалом : монография [Текст] / І.П. Мойсеенко. - Львів: Аверс, 2007. - 304 с.
9. Бутнік-Сіверський О. Интеллектуальный капитал (теоретический аспект) [Текст] / О. Бутнік-Сіверський // http://www.ipdo.kiev.ua/files/articles/butnik-siverskiy_intelektual_capital_theoretical_aspect.doc
10. Супрун В.А. Интеллектуальный капитал: Главный фактор конкурентоспособности экономики в XXI веке : монография. [Текст] / В.А. Супрун. - М. : Комкнига, 2006. - 192 с.
11. Стюард Томас А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций [Текст] / Пер. с англ. В. Ноздриной. - М. : Поколение, 2007. - 368 с.
12. Теоретико-методичне забезпечення управління фінансовою діяльністю підприємств : монографія [Текст] / Наук. ред. та кер. кол. авт. канд. екон. наук, доц. Л.С. Мартюшева. - Харків: АдВА, 2009. - 272 с.
13. Тульчинська С.О. Интеллектуальный потенциал как ресурс экономического развития [Текст] [Электронный ресурс] / С.О. Тульчинська // Культура народов Причерноморья. — 2007. — №99. — С. 109-113. http://www.nbu.gov.ua/Articles/Kultnar/knp99/knp99_109-113.pdf
14. Формування та використання інтелектуального капіталу : наукове видання [Текст] / Н.Л. Гавкалова, Н.С. Маркова. - Харків : Вид. ХНЕУ, 2006. - 252 с.
15. Цибульов П.М., Чеботарьов В.П., Зінов В.Г., Суїні Ю. Управление интеллектуальной собственностью : монография. [Текст] / За ред. П.М. Цибульова. - К.: "К.І.С.", 2005. - 448 с.

Аннотація. Обобщены и систематизированы подходы к оценке интеллектуального потенциала (ИП) предприятия и предложены группы показателей по составляющим: человеческий, структурный и потребительский капиталы и последовательность формирования этих групп показателей для оценки ИП как ресурса интеллектуального капитала.

Ключовые слова: интеллектуальный потенциал (ИП), человеческий капитал, структурный капитал, потребительский капитал, оценка ИП предприятия.

Summary. Generalized and systematic approach to the assessment of intellectual potential (IP) company and offered to groups of indicators by components: human, structural and customer capital and succession of these groups of indicators to measure PI as a resource of intellectual capital.

Key words: intellectual potential (IP), human capital, structural capital, customer capital, evaluation of the enterprise IP.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Гриньова В.М.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*